

kező szöveggel helyettesíthessék: „Ha ily fizetést jogszabály lehetetlenné tesz, az erőhatalomra vonatkozó jogszabályok alkalmazandók“.

Ami az aranyban teljesítendő fizetéseket illeti, véleményem szerint az előadott érvek itt is megállanak. Az a tény, hogy az idegen pénzeknek hivatalos árfolyamjegyzésük van, a legjobban bizonyítja, hogy a kormány meggyőződése az, hogy ezek a jegyzések, nem pedig a szabad piac árfolyamai felelnek meg az ország gazdasági helyzetének. Gördítsük-e tehát a gazdasági szervezet kóros folyamatainak, valamint annak következményeit, hogy kormányok és nemzeti bankok nem képesek fenntartani a valuták szabad áramlását az egyes adós vállára és tegyük-e őt felelőssé az egész világnak, a civilizált népek történetében egyedülálló gazdasági betegségéért? Nem, megint csak fel kell ismerünk, hogy az adós joggal hozhatja fel az erőhatalom kifogását.

Az egyén nem felelhet az egész világot leigázó erők következményeiért. Ha szembe kerül velük, a gazdasági egyed megsemmisül. Végső következtetésképpen visszanyulok a régi római axiómához: Ultra posse nemo tenetur.

Néhány szó az elszász-lótharingiai jogrendszernek a francia jogrendszerrel való összeegyeztetéséről.

Értekezésem háttérében ott van a közelmúltban lefolyt világháború, s annak minden, ártalmas következménye. Mindenki ismeri a háború és az utána következő események folyását, ami felment azon feladat alól, hogy azokról itt megemlékezzem. Ismert dolog tehát az is, hogy a wilsoni kibékítő, kiegyenlítő elvek helyébe a gyűlölet és bosszuvágy érzései léptek a győztes államok részéről, amikor békediktátumaikat közölték a legyőzött államokkal. Nemcsak az említett és annak idején fennen hirdetett elvek szorultak háttérbe, hanem még a józan belátás is, s előtérbe nyomult a politikum és a stratégiai szempontok.

A békediktátumok a legyőzött államok területét is megnyírbálták és letört részeit a győztes államok felségjoga alá rendelték. Ennek a ténynek különböző jelentősége, s következményei közül csak egy részletet kívánok kiragadni, s azt ismertetni az alábbiakban.

Köztudomású tény, hogy a területi változtatások sok jogi problémát is vetettek fel, amelyek megoldása annyira kényes kérdés, hogy nagy részük ma, a háború utáni 16. évben sincs még megoldva. Noha a bekebelező államok mindent elkövetnek „gyorstalpaló“ törvényeikkel és rendeleteikkel, hogy a maguk jogát ültessék át az elfoglalt idegen területre. „Területközi“ jogi

problémák merültek fel a bekebelező államterület joga és a bekebelezett területek joga között, mert az utóbbiakon gyökeret vert idegen jogrend volt érvényes a megszállás alkalmával, s ezt egykönnyen kicserélni nem lehetett az annektáló állam jogrendjével.

A területközi törvénykonfliktusokat sokáig azonosnak vették a nemzetközi jogi konfliktusokkal, így Savigny, Bar, Arminjon, De Pillet és különösen Niboyet tisztázták, hogy e kettő két különböző kérdés és nem egy. Az első egy szuverénitáson belül keletkezett konfliktus, míg a másik két vagy több állam szuverénitását érintő ellentét a jog terén.

A területközi jogi konfliktus fennállt Franciaország és Elzász-Lotharingia között is. A franciák a fokozatos átmenet hívei voltak s nem ültették át egyszerűen hatalmi szóval jogrendjüket a hódított területekre, hanem „kollíziós” jogszabályokat alkottak, hogy a korábbi jogról az újra való áttérést elősegítsék.

Jellegetessége a területközi törvényi ellentéteket áthidaló francia törvényeknek (rendeleteknek), hogy ideiglenességüket maguk hangsúlyozzák, de egyben kifejezésre juttatják azt is, hogy az anyaország jogrendjével való egységesítés a céljuk.

Legutóbbi franciaországi utam alkalmával több, odaváló forrásmunkát volt alkalmam átolvasni¹⁾ s ottani jogászokkal több kérdést szóban is megvitatni. Az ez alapon, előttem ismertté vált területközi jogi helyzetet, mely Franciaraországra és az új területekre vonatkozik, a következőkben kívánom röviden vázolni.

A franciák az elfoglalt Elzász-Lotharingiát három részre osztották fel, u. m. Alsó-Rajna, Felső-Rajna és Moselle tartományokra. E részeket a versaillesi béke V. fejj. 51. cikke szerint a franciák visszacsatolták: „Az 1871. február 26-án kötött versaillesi béke prailiminairejében és az 1871. május 10-iki frankfurti békében Németországnak átengedett területeket a fegyverszünet időpontjától kezdődően (1918. nov. 11.) a francia szuverénitásba visszakebelezik”.

1871. után a németek meghagyták Elzász-Lotharingiában a lakosság által ismert és használt Code de Napoleon-t továbbra is, egészen 1900-ig. Ugyanis ekkor vezették be ott a BGB-t

¹⁾ 1. A használt forrásmunkák: Répertoire de droit international, tome IV.

2. Henri Capitant: La place de la loi d'introduction dans le développement contemporain du droit français. („Etudes d'histoire et de droit”). Páris, 1925.

3. A. H. Degand cikke: Legislation — a Répertoire-ban.

4. Journal off. du 29. nov. 1919. — du 26 juillet 1921. — du 3. juin. 1924.

5. L. Marcel Nast: „Introduction des lois civiles et comm. fr. en Als. et Lorr.” (Revue Clunet, Tome 52.).

6. René Morel: Régime foncier d'als et de Lorr. Páris, 1922.

7. Niboyet: Le conflit de lois francaises et de lois locales d'Als et Lorr.

8. Fr. Brändl: Rechtsangleichung und Gesetzkollisionen in Elsass-Lothringen. Niemayer's Zeitschrift für I. R. 1925., 34. B.

(Bürgerliches Gesetzbuch). Az ezt bevezető törvény 55. §-a értelmében megszűnt ezzel a Code Civil, valamint több lokális magánjogi jogszabály érvénye, melyek ellenkeztek a német törvény szabályaival. De már korábban (1877.) léptették életbe e területeken a német büntetőtörvényt és a német polgári perrendtartást. A német jogegységesítés tehát végbement jóval a világháború előtt. Mindössze néhány helyi partikuláris jogszabály egészítette ki az uralmon lévő német egységes jogrendet. Így találta e részeken a jogi elrendezést Franciaország a háború után.

Kronologikus sorrendben elsőül a büntetőtörvényüket és a bűnvádi eljárási jogukat léptették rendeletileg életbe (a rendelet kelt 1919. nov. 25.), az új tartományok területén. Utána a területközi jogi kontroverziák kiküszöbölésére 1921-ben új törvényt léptettek életbe (a törvény kelte 1921. júl. 24.).

Saját joguk életbeléptetését folytatták 1923-ban. Ez évi jún. 1-jei törvényben életbeléptették 1923. január 1-jei hatállyal a magánjogi és kereskedelmi jogi törvényüket. Végül pedig 1925. júl. 24-én kelt törvényükkel a francia jogelveknek megfelelően szabályozták e tartományok közigazgatását és politikai adminisztrációját.

Az alábbiakban az egységesítésre irányuló jogszabályozásból közlök néhány szemelvényt.

A tartományokban életbeléptetett magánjogi törvény 1923. jún. 1-én kelt, áll 269 cikkből, s 6 részre van beosztva. A törvény neve: Loi mettant an vigueur la législation civile française dans les départements de Bas-Rhin, du Haut-Rhin et de la Moselle. Fejezetei közül az I.: általános intézkedéseket (dispositions générales), a II. különös intézkedéseket, (dispositions spéciales), a III. pedig ideiglenes eljárási és bizonyítási rendelkezéseket (dispositions provisoires relatives à la procédure et aux modes de preuves), a IV. átmeneti rendelkezéseket (dispositions transitoires), a V. az ingatlanok bírói végrehajtására, a jelzálogjog törlésére vonatkozó és sorrendi eljárási szabályokat (exécution forcée sur immeubles, procédure en matière de purge des hypothèques et procédure d'ordre) s végül a VI. fejezet felosztási eljárási, s az ingatlanok bírói eladására vonatkozó szabályokat tartalmazza. Általában aprólékos, nehezen áttekinthető törvény, mely a magánjogi szabályokon kívül, mint az a felsorolt fejezeteiből is kitűnik, egyéb rendelkezéseket is foglal magában.

E törvény általános része kimondja, hogy az említett 3 tartományban a code civil és az összes magánjogi résztörvények életbelépnek. Ezzel egyidejűleg hatályukat veszítik mindazon változtatások, amelyeket a németek rendszeresítettek s amelyek az életbeléptetett szabályokkal nem megegyezők. Hatályon kívül helyeztetnek tehát a német B. G. B. és az ezt bevezető törvény s általában minden magánjogi törvénye a németeknek úgy, hogy ha helyenkint e szabályokból valahol életben marad is valamelyik, annak csak kivételes jellege lehet. Kétség esetében (a német és a francia jog kollíziója esetén) a vélelem mindig a francia jog érvényessége mellett szól.

Nem alkalmazhatók, mert életbe sem lettek léptetve e tartományokban a rendes magánjogi törvények mellett azok, amelyek a háborús kivételes szabályokat tartalmazzák. Kihagyattak az életbeléptetett törvények közül továbbá a szociális tartalmú törvények, amelyeket külön nem sorol fel a francia törvény bevezető része, de amelyek alatt értendők a társadalmi biztosításra vonatkozó törvények, valamint a társulat és alapítvány, művelődési és vallási egyesületi törvények.

Az életbeléptetett magánjogi törvény nem szól azon jogszabályokról, amelyek az ú. n. „harmadik törvényhozás” alkotásai, vagyis a partikuláris jog érvényéről. Nem szól róla, mert e jogrendelet már korábban érvényben hagyta az 1921. júl. 23-iki francia törvény, amely e részszerű jognak az általános francia joggal való kollízióját igyekszik kiküszöbölni. Az esetleges törvényi összeütközésre nézve ezentúl tehát ez az 1921-es kiegyeztető törvény rendelkezései az irányadók, azzal a megszorítással, hogy senkisémet hivatkozhatik olyan francia jogszabályra, amelyet a helyi jog már eleve kizárt, s amely kizárást a német jog sem érintett.

Általában már az 1921-es törvény kijelenti, hogy saját rendelkezéseinek nem tulajdonít visszaható erőt. De nincs visszaható ereje az életbeléptetett magánjogi törvényeknek sem, kivéve azon jogszabályokat, amelyekre az életbeléptető rendelkezés kimondja azt.

Kimondja az életbeléptető rendelkezés azt, hogy az életbeléptetés napja előtt benyújtott minden kereset, a benyújtás idején érvényben volt törvény szerint bírálendő el. Jelen törvény az azokban vitatott jogi tények érvényessége és jogi hatálya szempontjából nem alkalmazható.

A „jogi tények” azon törvény szerint értelmezendők és hatnak, amely a francia törvény életbeléptetése előtt volt érvényben (L. a tv. 99. §.).

Az „állapot” és „cselekvőképesség”-re nézve kimondja a törvény, hogy ugyan a saját rendelkezéseit tartja fenn, mégis az életbeléptetéskor talált állapotokra nézve úgy rendelkezik, hogy a személyek megtartják azt az „állapotokat”, amelyben a francia magánjogi törvények életbeléptetése napján voltak. Ez az állapot azonban már a jövőben a francia törvények szabályozása alá esik.

A „cselekvőképesség”-re nézve pedig azt jelenti ki a francia törvény, hogy az az életbeléptetés után már nem a régi jog, hanem saját szabályai szerint bírálendő el. Vagyis azontúl a cselekvőképesség elnyerését mindenkire nézve az általános francia törvény dönti el, minden más jogszabály hatályon kívül helyezésével. De elismeri a korább szerzett képességet.

A francia törvény (és jogrend) a cselekvőképességet megelőzően „állapotot” különböztet meg, amely egy állandó adottság, amivel a személy bír. A cselekvőképesség változás alá eshet, s az az állapotra van felépítve. Az állapothoz tartozik az állampolgárság, a név, polgári állapot, a szerzett jog (respect des droits).

A „leszármazás” kérdését is a hatálybalépés utánról szabályozza a törvény, míg a korábbi állapotba e téren sem avatkozik bele s tudomásul veszi a régi jog rendjét (121. §.). Tehát, ha pl. valamely gyermek leszármazásának megállapítása iránt az új törvény hatályossága idején indít valaki keresetet, ennek lefolytatása, s érdembeli eldöntése már az új törvény alapján megy végbe. Kivételt tesz a törvény az apaság el nem ismerése tekintetében, amennyiben kimondja, hogy az apaságra nézve nem a kereset indításkori érvényes törvény, hanem a gyermek születése idején érvényben volt törvény rendelkezései a mérvadók (122. §.).

Ezzel kapcsolatban kivételt jelent még a t.-c. 125. §-a is, amely azt mondja, hogy a természetes gyermek, kinek apai leszármazása bírói ítélettel, vagy elismeréssel, a helyi codex 1708. és 1718. §-ai értelmében már megállapítottatott, megtartja apjával szemben mindazon jogokat, amelyeket neki a helyi törvény megadott.

NB! A partikuláris jogforrásból idézett két §., az 1708. és 1718. szól a tartásdíjról és az apaság elismeréséről.

A most említett 125. §. nevezetes, mert átveszi a helyi jogból az apaság elismerésének szabályát, noha a francia jog ezt eddig nem ismerte. A törvénytelen gyermekkel szemben nem állapítja meg ma sem másutt az apaságot elismerés útján, csak a szóban lévő 3 tartományban, az ottani helyi jognak vonatkozó szabálya átvételével. A francia „reconnaissance de la filiation naturelle” csak eltartásra vonatkozik, tehát csak eltartásra nyújt igényt.

A tulajdonjogot, valamint a szolgalmakat is a francia törvények szabályozzák, s ezen szabályok irányadók az életbeléptetés után felmerült viták eldöntésénél. Kimondja a törvény, hogy ugyanígy saját szabályai szerint állapítandók meg a mondott időponttól kezdve minden ingó- és ingatlanbirtoklás, valamint az azokra vonatkozó elévülés kérdése is.

A francia magánjogi törvényeket életbeléptető rendelkezéseken végig vonul az a verbum regens, hogy az életbeléptetés időpontja előtt, a régi érvényes jog alapján eldöntött kérdéseket és jogállapotokat megbolygatni nem kívánja, azokat respektálja. De az újonnan keletkező tényállások és jogviták tekintetében már az új (francia) törvények lesznek relevánsak.

Ezt azért tartom szükségesnek felemlíteni, mert nem ismerethetem a francia magánjogi törvényeket, még rövid kivonatban sem, sőt a tartománybeli életbeléptető rendelkezéseket sem idézhetem végig. Be kell érnem azzal, hogy rámutassak arra, miszerint a nevezett tartományokban érvényes jognak mi a hierarchiája, hogy így az a magyar ember, aki ott valamely érdekét kívánja védeni, el tudjon igazodni a tekintetben, hogy miféle jog az irányadó ma. Magát a szabályt a rangsorozott jogszabálygyűjteményben megtalálja minden jogkereső.

A „kötelmek” terén is azt a kijelentést teszi az életbeléptető rendelkezés, hogy a szerződéses tényekből, vétségekből, vagy vétségyszerű tényekből származó kötelmek, azok is, amelyek

a helyi törvény uralma idején keletkeztek, ezentúl jelen törvény szabályozása alá esnek (101. §.).

Kivételt enged meg a francia törvény a „házassági jog” terén, mikor kijelenti, hogy a francia magánjogi törvények életbelépte előtt kötött házasság csak a „helyi törvények szerint semmisíthető meg” és pedig olyan okok alapján, amelyeket a hatályos törvények állapítottak meg. De mindjárt hozzá teszi a francia szabály, hogy ez a fenntartás nem vonatkozik azon semmisségi keresetekre, amelyek az életbeléptetés idején folyamatban vannak. Ezek eldöntésénél tehát már tekintettel kell lenni, hogy az ok a francia törvényben előfordul-e? (119. §.)

Világosan rendelkezik a törvény akkor, amikor kimondja, hogy a házassági elválásztás az életbeléptetés után csak oly ok alapján történhetik, amelyet a francia törvények ismernek. S ezen elválásztás nem mondható ki a helyi codex 1575. §-a alapján. A folyamatban lévő válóperek tovább folytathatók és azok elbírálásában a helyi jog az irányadó.

A helyi törvény alapján kimondott házasságfelbontó és elvásztó ítéletek jogi következményeire nézve is a helyi jog az irányadó (120. §.).

A házassági vagyonjog kérdésében azonban engedményt tesz a francia törvény az érdekelt feleknek, amennyiben kijelenti, hogy noha a vagyonjogukat a házastársak korábbi érvényes jog szerint rendezték, a francia törvények életbeléptetése után egy éven belül optójuk van arra, hogy e kérdéseket újból rendezzék, most már a francia törvényeknek megfelelően. Feltéve természetesen, hogy előzőleg nem voltak máris e szerint rendezve (contrat de mariage). Ezeket a szerződéseket, harmadik személyek jogainak sérelme nélkül köthetik. Ha a felek házassági szerződés nélkül kötöttek házasságot egymással és az egy év alatt szerződésileg a házassági vagyonjog kérdését nem rendezik, úgy rájuk a házasság szerzeményi jogszabályai a francia törvény szerint nyerne alkalmazást (128. §.).

Az *öröklésre* nézve azon az állásponton van a francia törvény, hogy a már lefolyt eljárások maradnak érvényben a helyi hatályos rendelkezések szerint s azok szerint történjenek még hátralévő folyósítások is, — még a jogosultak cselekvőképességének megítélése is a helyi törvény szerint marad érvényben a lebonnyolítás idején.

A *végrendeletre* nézve elismeri a helyi törvény vonatkozó szabályait érvényeseknek, amennyiben a végrendeletek fennállanak. Ebből az következik, hogy az újabb végrendeletekre a francia jog az irányadó (137. §.).

A halál esetére szóló ajándékozás tekintetében is biztosítja a helyi jog hatályosságát a már megtörtént szerződésekre nézve. Kivételt csak a francia code civil 299. §-ára nézve tesz. A cikkely ugyanis kimondja, hogy a házastárs elveszti a házassági szerződésben neki biztosított előnyökét, ha a házasság felbontása az ő hibájából történt.

Több francia szerző is megállapítja, hogy a tartományokban érvényben volt jog jogpolitikai szempontból fölényben van a francia joggal szemben. Ennek a körülménynek tulajdonítható az, hogy az életbeléptető francia törvény kísérletkép meghagyott bizonyos német jogintézményeket 10 évre azzal, hogy ez idő alatt legyen elegendő alkalma a francia törvényhozásnak és jogtudománynak több kérdést tisztázni és eldönteni. A 10 évi kísérleti idő a jelen (1934.) évben telik le. S ha a francia törvényhozás ezidő alatt nem intézkedik, akkor a próbaidő tovább folyik.

E kérdésekkel kapcsolatban a törvény 14. cikke a következőket mondja: „Pendant un delai de dix ans à partir de la mise en vigueur des lois civiles francaises, sont provisoirement applicables les régles qui font l'objet du present titre. A l'expiration de ce delai, une loi determinera les modalités d'application des dispositions correspondantes du droit francais”.

Az átmenetileg fentartott jogintézmények közt első helyen szerepel a német telekkönyvi jognak a „publica fides” néven ismert része. Ez inkább megfelelő, mint a vonatkozó francia intézmény. A francia jog szerint lehet ingatlan-tulajdont szerezni telekkönyvön kívül is és ennek igazolására elég pl. az átruházást tanúsító szerződés. A telekkönyvi bekebelezéssel szemben a jogcímes szerződés bizonyítja a tulajdont. A jelzálogok feljegyzése a francia jogban az ú. n. „Crédit foncier de France”-kon történik és ennek ingatlan terhelő hatálya van. A német telekkönyvi jognak a tulajdonjog szerzésre és a jelzálogjogra nézve fennálló intézményét, mely a publica fides elvén épül fel, s amely jog telekkönyvön kívül nem, vagy csak külön szabályozott kivételkép foroghat fenn, — meghagyták.

Érvényben hagyták az örökös minőség-bizonyítási eljárást a német jog szerint, melynek végén az örökös „öröklési bizonyítványt” kap) certificat d'héritier).

A német biztosítási törvény 1908. máj. 30.) is hatályban maradt némi módosítással.

A francia jog tiltja a törvénytelen gyermek elismerését (code civil 335. §.) s tiltja az ilyen irányu keresetet. E helyett a humánusabb helyi törvény maradt életben.

Végül hatályban maradtak a gyámságra vonatkozó helyi jogszabályok. T. i. Elszászban a német eredetű szabályozás szerint a Tribunal des tutelles van érvényben, s ez inkább megfelel a célnak, mint a francia conseil de familie, mert e tanácsba maga a gyámolt is beletartozik, s nem tud kellő hatékonysággal működni. Az elszászi intézmény hatóság, amely ellenőriz, felügyeletet gyakorol, gyámot jelöl ki, elszámolást, ügyvitelt, ellenőrzést stb.

* * *

Ezek után a törvényösszeütközést kiegyenlítő 1921-es törvényt fogom néhány szóban ismertetni. Címe „Loi prévenant et réglant les conflits entre la loi francaise et la loi locale d'Als. et de Lorr. en matiere de droit privé”. Érvényét a francia tör-

vények életbeléptetésekor, 1923-ban fenntartották s így ez még ma is hatályos, noha 1924-ben meg kellett volna szűnnie.

A törvény alkotásának az volt a célja, hogy megállapítsa a helyi és a francia jogszabályok érvényességi körét, s ezeket elhatárolja a külföldi joghoz való viszonyuk tekintetében. Előzőleg, a tartományok elfoglalásakor irányadó elvül fogadtatott el az, hogy ha a kollíziók elbírálásánál a francia jog lép előtérbe, akkor erre nézve a Code civil nemzetközi magánjogi része az irányadó, míg ha helyi jog érvénye tekintetében a német jog jön előtérbe, mérvadó az, amit a német Einführungsgesetz 7—31. cikkei mondanak. Az 1919. okt. 17-iki francia törvény is ideiglenesen érvényben hagyta a hatályos helyi és német jogot. S amikor a megindult újságvita során Niboyet követelte, hogy a francia szuverenitás területén német jog hatályos ne legyen, akkor mondotta ki a francia újabb törvény (az 1921-es), hogy a német bevezető törvény 7—31. cikkei hatályukat veszítik.

A kollíziós törvény normáit kizárólag a francia és a helyi jog viszonyának összeütközéseiben kell kiegyenlítésre alkalmazni. Rendelkezéseit, ha szükséges, a francia code civil nemzetközi magánjogi szabályaival kell kiegészíteni.

A külföldi törvény (német) és a francia, illetve a helyi törvény közti konfliktust pedig a code civil 3. cikke, illetve a francia nemzetközi magánjog általános elvei szerint kell eldönteni. Niboyet azon az állásponton van, hogyha külföldi bírónak kell a nevezett tartományokban keletkezett jogviszonyt eldöntenie, rá nézve is az 1921-es kollíziós törvény szabálya lesz anyagi-jogi tekintetben kötelező. Vagyis nevezett szerző e francia törvénynek nemzetközi terre kiható erőt tulajdonít.

Ami a kollíziós törvény rendelkezéseit illeti, ezekből néhányat kiragadva, itt közlök.

Az „állapot és cselekvőképesség“ tekintetében az 1. §. ki mondja, hogy a loi nationale, vagyis azon törvény irányadó, amely az egyénnek állampolgárságát határozza meg. Annak a nőnek, aki francia állampolgárhoz vagy elzászi illetőségű férjhez megy férjhez, állapota és cselekvőképessége azon törvény szerint bírálendő el, amely törvény érvényesül a férjre nézve u. e. tekintetben.

A tulajdonjog kérdésének elbírálásánál irányadó törvény (ingóra, ingatlanra egyaránt) az, amely érvényes azon a területen, ahol a dolog fekszik. Ez a lex rei sitae elvének alkalmazása az ingókra is. Ha időközben törvény-változás állott be, akkor az mérvadó, mely a per kezdetén volt hatályos. Az ingók áthelyezése (elvittele) a megkezdett perben irányadó törvényt nem hatálytalanítja. Tiszteletben tartandók a 3-ik személyek által jól megszerzett jogok is, bármily jog alapján szereztek is azt meg, az elbírálást megelőzőleg.

A törvény azt mondja, hogy az öröklésnél az ingó és ingatlanra tekintet nélkül azt a törvényt kell alkalmazni, amely a „cujus“ állapotát és cselekvőképességét örökhagyó halála pillanatában szabályozza. Az eljárási szabályra nézve (felosztás, elszámolás sfb.) a dolgok fekvésének helye szerinti törvény a

kötelező. Itt tulajdonképen más jog alkalmazását a „cujus“ elvre nézve a helyi jog teszi lehetővé.

A szerződés-kötés alaki kellékeire nézve érvényesnek ismeri el a törvény a locus regit actum elvét. Egyébként a felek erre nézve is, az érdemi részre nézve is, szabadon rendelkezhetnek. Ennek hiányában a teljesítésre nézve a teljesítés helyének törvénye vétetik irányadóul. E szabályok azonban csak úgy érvényesek, ha a felek az 1 évi optiós idő alatt e kívánságukat bejelentették.

Az optiós kikötés, mint észlelhető, a francia jog előtérbe-helyezését célozza.

A feleknek egyébként is megengedi a törvény, hogy szerződésükre (a helyi jog helyett) a francia jog érvényét ismerjék el alaki-anyagijogi tekintetben. Ez egyébként minden jogállamban meg van engedve, mert ez a felek szabad rendelkezési joga elvének elismerését jelenti.

Az optio gyakorlását a törvény csak az állapot és a cselekvőképesség tekintetében zárja ki.

* * *

Az új tartományokban az 1924. jún. 1.-jei törvény léptette életbe a francia kereskedelmi törvényeket. E törvény mindössze 45 cikkből áll. Az I. fejezetben az általános, a II-ikban a különös, a III-ikben az átmeneti rendelkezéseket tartalmazza. Elsősorban a code commerce-t lépteti e törvény életbe. Ezenkívül mindazon kereskedelmi szerződéseket, amelyek az életbeléptett törvényekkel kapcsolatosak és be lettek cikkelyezve. Ezenkívül eltörli a törvény a tartományokban 1871 után érvényben maradt francia törvényeknek azon módosításait, melyeket a helyi joggal való összhang miatt hoztak létre. A helyi törvényekkel egyébként hatályon kívüli helyezi e t.-c. 5. cikke, mégis azal a kivétellel, ha valamely jogviszonyra nézve sem kifejezetten, sem hasonlóság alapján (analogia legis) nem volna a francia jog alkalmazható, akkor azt a helyi jog alapján kell eldönteni.

A korábbi német kereskedelmi jogból kevés maradt meg és az is mint kivételes jog. Így megmaradtak: 1. a megbízásra, 2. a ker. társaságokra, 3. a korl. fel. társaságokra vonatkozó jogszabályok.

A törvény II. fejezetében a régi intézményekből fenntartottnak egész sorát találjuk meg. Ezek a szabályok tehát a nevezett tartományok speciális jogát képezik. Így pl. a fenntartott intézmények közt szerepel:

1. a cégjegyzék. Ez azért fontos, mert a francia cégjegyzék más elveken épült fel mint a német. Így a francia nem ismeri a konstitutív bejegyzést, csak a deklaratívet. Sőt megengedi azt is, hogy valaki be legyen jegyezve, noha nem kereskedő, s a bejegyzés nem teszi azzá. S nem tesz a francia jog megfelelően éles különbségeket az egyes kereskedő közt jogaik és kötelességeik, azaz felelősségeik tekintetében. Mindez a német jog szerint másképp van szabályozva, amint azt tudjuk. Hisz a mi cég-

jogunk is sokban azonos, vagy legalább is hasonló a német joghoz.

2. szerepel a fentartott intézmények közt a korl. fel. társaság is, amelynek szabályozása a helyi jog rendelkezései alá esik, de az érdekelteknek élniök kellett a számukra engedett optióval, hogy e vállalatukat továbbra is ebben a mivoltában kívánják fenntartani.

A ker. társaságok nyilvánosságát speciális törvények szabályozzák, aminthogy ilyen szabályok érvényesülnek a csődeljárás és a bírói végrehajtás tekintetében is.

* * *

A polgári perjogi szabályok területiális jellegűek. E téren az állampolgársági, helyi stb. megkülönböztetés nem érvényesül. Külön perjogi törvényt kívánt a kormány alkottatni a francia törvényhozással, de ez nem sikerült. A már említett magánjogi törvény tartalmaz néhány, inkább technikai eljárási szabályt (78—97. cikkeken), de ezek nem elegendők. Ezért a francia uralom 10 évi átmeneti időre érvényben hagyta a korábbi német perjogot, amely amúgyis átvette a francia perjognak az ingatlanra vonatkozó végrehajtási, bírói eladási és felosztási szabályait, hogy ezzel alkalmasabb legyen a tartományokbeli viszonyokhoz mérten. Ez a módosított 1871-es perrend érvényben volt 1900-ig, amikor is a németek új perjogukat léptették hatályba. A franciák meg átmeneti használatra átvették az 1871-es módosított német perjogot. Így tehát most a peres és perenkívüli eljárások az említett néhány francia rendelkezés, s a régi német módosított perrendtartás szabályai szerint folytatható.

* * *

A büntetőtörvények az érvényesség tekintetében már maguk közölnek alapelveket, úgy hogy e tekintetben külön rendelkezésekre szükség nem volt.

A francia code poenale 4. cikke kimondja a nulla poena sine lege elvét, tehát nem lehet az új francia törvények-szabta büntetéseket alkalmazni oly bűncselekményekre, amelyeket az életbeléptetésük előtt követtek el. E szerint visszaható ereje ezen törvényeknek általában nincsen. De mert a francia jog is ismeri az enyhébb büntetés alkalmazásának rendszerét, ezért mégis lehetséges visszaható erőt ezen törvényekben is megtalálnunk. Ugyanis ezen elv alapján a még jogerősen be nem fejezett ügyben a francia és a helyi törvény büntetései közül az enyhébb alkalmazandó. Így hathat az enyhébb büntetése révén a francia büntetőtörvény visszamenőleg.

Egyébként az ezen törvényeket a tartományokban életbeléptető, 1919. nov. 25.-i rendelet külön is kiemeli az itt említett két elvet.

* * *

Ezen rövid ismertetésben kívántam rámutatni arra, hogy a háborúszülte területi változások milyen súlyos problémákat okoztak jogi téren is — a győző államokban.

Ily. Buday Kálmán dr.